

Anarki og arbejderhistorie, Festskrift for Carl Heinrich Petersen. Redigeret af KAREN PEDERSEN og THERKEL STRÆDE. København, Tiderne skifter, 1985. 259 s. 180 kr.

At anmelde en anarkistisk bog eller i det mindste en bog til en anarkist – er lettere sagt end gjort. Hvordan skal man forholde sig? Stille de samme krav til form og indhold, som man plejer? Risikerer man i så fald ikke at anlægge en målestok, anarkisten fuldstændig afviser eller måske ligefrem revolterer imod? Heldigvis rækker denne bog dog sin anmelder en hjælpende hånd – eller er det måske kun en lillefinger? Når selveste Carl Heinrich Petersen har undladt at protestere imod noget så »etableret« som et festskrift i anledning af hans 70 års fødselsdag – efter iøvrigt at have ladet sig hædre med æresdoktorgraden ved Århus Universitet i 1978; når han altså har accepteret i det mindste nogle af de traditioner og spilleregler, der gør sig gældende i det videnskabelige miljø, så har man trods alt noget til fælles med ham. Anarki? Javel; men det fornuftige eller det uskadelige i den bestående uorden kan han godt bruge.

De to redaktører, Karen Pedersen og Therkel Stræde, har i deres valg af bidrag formået at udvide det område, der traditionelt behandles i historiske festskrifter. I smuk overenstemmelse med Carl Heinrich Petersens egen virksomhed bringes ikke blot bidrag med et rent historisk indhold, men også artikler, der inddrager filosofi, psykologi og kunst. I det hele taget er der i dette festskrift – til forskel fra de fleste andre indenfor faget – en åbenhed og friskhed, der nok vil forarge nogle, men behage andre. Man tør mere end sædvanligt. Man tør berøre emner, der ligger i yderkanten af eller helt udenfor faget historie, og man udtrykker sig med en befriende pågåenhed, der står i skærende kontrast til de sproglige omsvøb, mange historiske fremstillinger ofte skæmmes af. Man er »subjektiv« – naturligvis; men man ved, at subjektet er den dynamiske del af den videnskabelige proces, og man siger det så klart og direkte, at jeg som læser føler mig tryk.

Nogle artikler fanger især opmærksomhed. *Ejner Friis Pedersen* skriver spændende og præcist om modsætningsforholdet mellem Bakunin og Marx. Især hans gennemgang af de divergerende opfattelser af imperialismen må gøre indtryk på folk, der sædvanligvis tager parti for tyskeren og imod russeren. Artiklen indeholder ikke noget nyt eller revolutionerende, men det er godt endnu engang at se Marx' begrænsning dokumenteret på dette vigtige område. En anden artikel, der rager op, er *Hans Erik Aulund Frandsens* analyse af Hans Kirks dobbeltroman »Djævelens penge« og »Klitgaard & sønner« fra 1951. Mesterligt og nådesløst afklæder han romanen indtil den sidste stalinistiske trævl. Endelig bør fremhæves *Børge Trolles* til dels selvbiografiske beretning om Revolutionære Socialister under besættelsen. Nok virker den noget selvovervurderende på den lille håndfuld trostkisters vegne, specielt i opfattelsen af gruppen som en potentiel trussel imod den nazistiske besættelsesmagt. Men beskrivelsen af forsøget på under disse vanskelige vilkår at markere sig imellem Socialdemokratiet og DKP kaster lys både frem og tilbage. Også *Poul Bergstrøm Hansen* og *Karen Pedersens* oversigt over den skriftlige del af Carl Heinrich Pedersens virksomhed, der afslutter festskriftet, er et værdifuldt bidrag.

Andre artikler er mindre interessante og enkelte endog af så beskeden kvalitet, at de nok skulle have været udeladt. Til gengæld kan det undre, at redaktørerne ikke har fremskaffet ét bidrag om det eneste sted i Europa, hvor »den tredje vej« for alvor kom til at prøve kræfter med historien. Her tænkes naturligvis på

Spanien, hvor den anarkistiske bevægelse spillede en afgørende rolle før og under borgerkrigen. Af flere grunde ville det have været en god idé. For det første har Carl Heinrich Petersen selv ydet en banebrydende indsats for at gøre danske læsere og radiolyttere bekendt med de spanske anarkisters handlinger og synspunkter. Og for det andet og især, fordi man her ville få lejlighed til at vurdere »den tredje vejs« muligheder i praksis. Kunne »den tredje vej« – i al sin anarkistiske og venstresocialistiske mangfoldighed – klare dette frontale sammenstød med virkeligheden i Spanien – og kan den idag eller imorgen, hér eller dér? En sådan måde at *bruge* historien på ville med sikkerhed også være faldet i Carl Heinrich Petersens smag.

Alligevel er dette festskrift blevet til en væsentlig bog, der direkte og indirekte gør modtageren megen ære. I sagens natur begrænser næsten alle bidragene sig til »venstreoppositionens« traditionelle virkefelter, men endda kommer vi langt omkring og ofte højt tilvejs. De viser, at Carl Heinrich Petersen ikke har levet sit begivenhedsrige og arbejdsomme liv forgæves; hans virksomhed, hans eksempel og hans personlighed har sat sig spor også indenfor den historiske videnskab, der ikke vil blive slettet foreløbig.

Claus Larsen

FELIX NØRGAARD, ELSE ROESDAHL OG ROAR SKOVMAND (red.): Aggersborg gennem 1000 år – fra vikingeborg til slægtsgaard. Herning, Poul Kristensen, 1986. Rigt. ill. 260 kr.

Aggersborgbogen er i følge forordet blevet til i mindet om det omtrentlige 1000 år for vikingeborgens opførelse og 900-året for oprøret mod Knud den Hellige i 1086, men den er i lige så høj grad en lovsang til familien Nørgaard, der har besiddet Aggersborggaard siden 1852. Det er vel fortjent, for takket være disse ejere har den gamle gård været værd at frede ligesom den nu helt »underjordiske« ringborg. Det redegør Viggo Nielsen for i kapitlet »Fredninger«, der også berører de almindelige principper for beskyttelse af kulturhistoriske mindesmærker og landskabelige værdier. Morten Aamann Sørensen gennemgår med bidrag af Karin Kryger og Hans Henrik Engqvist kyndigt og omhyggeligt »Aggersborggårds bygningshistorie« og sammenligner med tilsvarende huse andre steder i landet. Kærlighed til gården og varm respekt for dens ejere lyser ud af Felix Nørgaards »Aggersborggård i én slægts eje« der krydres med bidrag af Jacob Knudsen – som barn præstens søn på stedet – og Hans Kirk, der hørte til slægten og har sat den sit minde i bogen »Skyggespil«. I »Herregården Aggersborggård« klarer Anne Kathrine Nielsen på mindre end 50 sider at fortælle om alle gårdens ejere, de fleste af dens omskiftelser og forholdene mellem dens herremænd og fæstebønder siden 1579, da kongen solgte gården. Så megen oplysning kan virke opremsende, men der er udblik til det generelle og noget at hente både for den lokalt interesserede og den der vil vide noget om herregårdsforhold i bredere forstand. Jens Tyge Møller fortæller med »Hanherrederne, et gammelt ørige« meget nyt om, hvordan landet for slet ikke så længe siden var helt anderledes, og de færreste er sikkert klar over, at man i vikingetiden kunne sejle fra Aggersborg til Skagerak durk gennem Øster Han. Det sætter borgens placering i nyt perspektiv, og den inddrages i landskabet som dets absolutte behersker, forudsat den var udstyret med et ti meter højt tårn, hvorfra omegnen kunne overskues.